

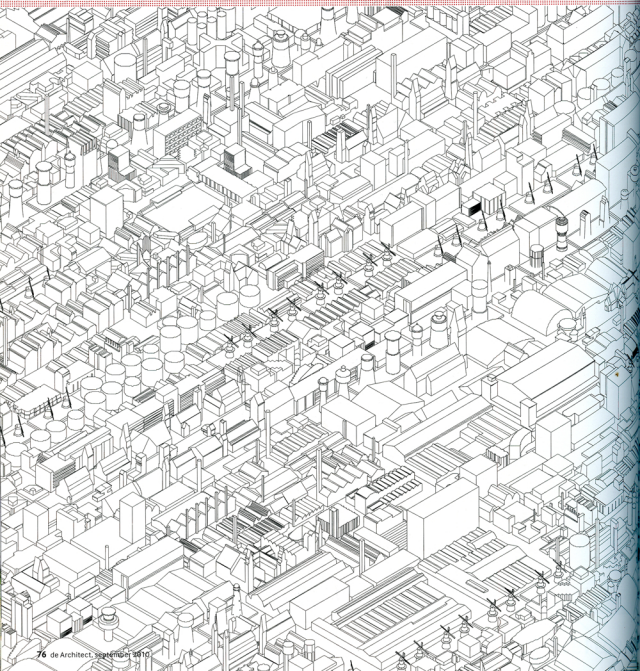
de Architect

Thema: Herstructurering Ruimtelijke condities voor nieuwe economie Ambachtelijke dubbelgekromde gevels Buurtfabriek door Marlies Rohmer Stedebouw: ontwerpen voor de Hollandse Brug Jaren '00: Universiteitsbibliotheek Utrecht en ING-house Amsterdam

www.deArchitect.nl

Harm Tilman	Ruimtelijke condities voor een nieuwe economie	077
Endry van Velzen	Voorbij de crisis	086
Gert Jan te Velde	Geluk bij een ongeluk	090
Bas Liesker	Architectuur van de straat	094

Herstructurering

Ruimtelijke condities voor een nieuwe economie

Met de crisis van september 2008 kwam een plotseling einde aan een lange periode van koortsachtige economische activiteit. De crisis is niet een heel gebruikelijke, en zal waarschijnlijk gepaard gaan met een systeemwisseling. Het gaat immers niet om een tijdelijke inzinking, maar om de vraag hoe duurzame groei kan worden gegenereerd. Zeker is, dat architectuur en stedenbouw vraaggestuurd moeten gaan werken om ruimte te bieden aan gewenste verdichting en creatieve en innovatieve processen.

Auteur Harm Tilman

Een van de meest inspirerende boeken die de laatste tijd is verschenen over de crisis is het boek *The Great Reset* van Richard Florida. In dit boek betoogt Florida, dat de economische pieken en dalen deel uitmaken van de levenscyclus van de samenleving. Zoals bomen in de herfst hun bladeren verliezen en in het jaar daarop weer in bloei staan, zo stellen ook economieën zichzelf voortdurend opnieuw in. De huidige crisis laat zien wat werkt en wat niet werkt. Systemen en praktijken die niet langer functioneel zijn of zijn verouderd, zullen omvallen en afsterven. Maar het is volgens Florida ook de tijd waarin de kernen van innovatie en inventie, van creativiteit en ondernemersgeest tot bloei komen.

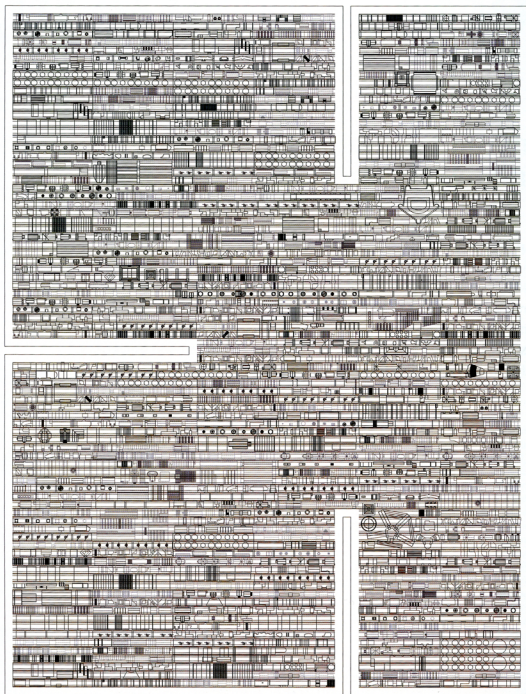
Dit vormt de voorwaarde voor herstel door middel van het opnieuw inrichten van economie en samenleving. In de huidige tijd wordt aan de overheid een grote rol toegedicht om deze innovaties te stimuleren, maar Florida wijst overheidsingrijpen gedeceideerd af. In het beste geval leidt dat er volgens hem toe, dat ten dode opgeschreven economische sectoren slechts een tijd langer kunstmatig in leven kunnen worden gehouden. De overheid beschikt niet over de middelen waarmee ze de vraag kan genereren die nodig is voor nieuwe duurzame economische groei.

Stedelijke transformaties

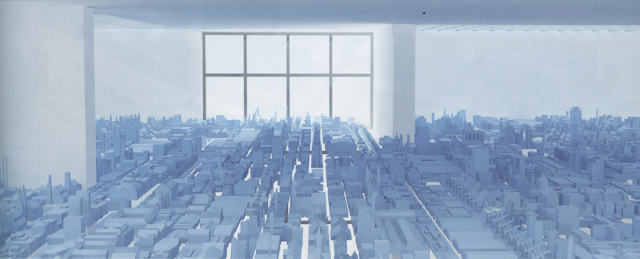
De reset van Florida bestaat uit brede en fundamentele economische en maatschappelijke transformaties. Maar niet alleen verandert de manier waarop wordt geproduceerd en geïnnoveerd, ook het stedelijke landschap komt er anders uit te zien. Deze wordt bepaald door nieuwe infrastructuur en nieuwe transportsystemen. Zo treden veranderingen op in waar en hoe we wonen en werken. Uiteindelijk zal een nieuwe manier van leven zich uitkristalliseren. Over de noodzaak van verdichting wordt lacherig gedaan.

Wil de stad weer gaan werken, dan zijn andere leefwijzen en andere prioriteiten nodig

Het wordt gezien als een zaak van veranderende consumptievoorkeuren. Er is echter meer aan de hand. De kosten die Nederlandse huishoudens besteden aan huizen en transport zijn de afgelopen veertig jaar sterk gestegen. De huizenprijzen zijn onveranderd hoog en de markt zit potdicht. Starters kunnen geen woningen krijgen in de grote steden. Wil de stad weer gaan werken, dan zijn andere leefwijzen en andere prioriteiten nodig.

plantekening van de installatie van Rietveld Landscape in de plattegrond van het Nederlands paviljoen in Venetië.

Een schaalmodel van alle leegstaande en herbruikbare gebouwen vult de vloer van het Nederlands paviljoen.

Een ding is zeker, het wordt geen 'business as usual'. Het recept van grootschalige projecten voor snelwegen, publieke werken en woningbouw was een oplossing voor de vorige crisis, niet voor de huidige. De toenmalige economische uitdaging was de vraag van consumenten naar uiteenlopende producten zoveel mogelijk te versterken. Dit model zal nu niet meer werken. De grootschalige aanbodeconomie heeft zijn langste tijd gehad. De huidige economie wordt aangedreven door idee-georiënteerde creatieve industrieën. Herstel van de economische crisis vereist een ruimtelijk en maatschappelijk kader dat hiermee in overeenstemming is. Het zou verkeerd zijn geld te blijven pompen in het huidige ontwikkelingsmodel met zijn bijbehorende banken- en hypotheekstelsel. Dit systeem heeft de crisis juist veroorzaakt. De diensten en producten die dit model voeden, moeten nu juist opnieuw worden uitgevonden. Ze zullen efficiënter, effectiever en betaalbaarder moeten zijn. Het lijkt verstandig te besparen op auto's, huizen en energie op voorwaarde, dat daarmee ruimte vrijkomt voor uitgaven en investeringen in recent opduikende diensten en goederen, van biotechnologie tot nieuwe vormen van persoonlijke ontwikkeling, recreatie en nieuwe ervaringen.

Nieuwe ruimtelijke fix

Ronald Rietveld richt dit jaar samen met Erik Rietveld op de Architectuurbiënnale te Venetië het Nederlandse paviljoen in. De curators wijzen op het ongelooflijke areaal aan grond en gebouwen waarmee op dit moment niets gebeurt. Het potentieel hiervan is gigantisch, maar herbestemming is nog maar mondjesmaat aan de orde. Rietveld Landscape wijst op de mogelijkheden die er zijn om dit potentieel aan

te wenden voor de vernieuwing van de Nederlandse economie. Volgens hem zou moeten worden gefocust op de gebruikscondities die per locatie en gebouw verschillend zijn en dient te worden nagedacht over het tijdelijk gebruiken van deze structuren.

De overheid heeft de ambities Nederland op te stuwen in de top vijf van de kenniseconomieën in de wereld. Op tal van terreinen zou Nederland al voorop lopen. Genoemd worden de creatieve industrie, de voedsel- en bloemensector, de chemie, de hightechindustrie en het watermanagement. Echter over de ruimtelijke condities voor innovaties wordt totaal niet nagedacht. Rietveld meent, dat op dit vlak een wereld valt te winnen door in de eerste plaats inspirerende ruimte te maken en in de tweede plaats door condities voor kennisuitwisseling te creëren.

Rietveld stelt met recht, dat economische activiteiten een ruimtelijke component kennen. Ze liggen immers ingebed in het weefsel van de stad. Florida acht de mate waarin dit weefsel gaat veranderen doorslaggevend voor de Great Reset die nu op stapel staat. Hij wijst daarbij op de opkomst van suburbia na de grote crisis van 1929. Deze creëerde een onverwachte vraag naar auto's, uitrustingen en andere goederen. Het luidde de gouden eeuw van de massaproductie in. Om de crisis op te lossen was niet alleen nieuwe economische activiteit nodig maar ook een andere ruimtelijke ordening.

De geograaf David Harvey noemt dit de 'spatial fix' van een probleem. Zowel steden als voorsteden en verder weg gelegen randgemeenten maken hier deel van uit. Deze situatie zal niet snel veranderen. Gedurende de laatste dertig jaar zijn veel kantoren en woningen ver weg in de periferie gere-